

Polska Agencja
Inwestycji i Handlu
Grupa PFR

Raport Sektorowy
**Sektor przetwórstwa
spożywczego
w Senegalu**

SEKTOR PRZETWÓRSTWA
SPOŻYWCZEGO
W SENEGALU

© PAIH S.A.

Niniejsza publikacja ma charakter informacyjny.
Została opracowana na podstawie informacji uznanych za wiarygodne
i nie stanowi wykładni ani opinii prawnej.
PAIH S.A. nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania
zamieszczonych w niniejszej publikacji informacji oraz za możliwe
konsekwencje jakichkolwiek działań podjętych w oparciu o te informacje.

Wydawca: Polska Agencja Inwestycji i Handlu S.A.

Warszawa, październik 2018 r.

Spis treści

I.	Informacje podstawowe	4
II.	Charakterystyka Sektora	5
III.	Eksport Import	17
IV.	Inwestycje Zagraniczne	19
V.	Perspektywy Sektora	20
VI.	Uwarunkowania Formalno-Prawne	22
VII.	Główne Instytucje i Organizacje Branżowe	26

I. Informacje podstawowe

Rynek przetwórstwa spożywczego w Senegalu otwiera duże możliwości dla inwestycji zagranicznych. Ogromny potencjał produkcyjny surowców (warzyw i owoców), prawie nieistniejący rynek przetwórstwa spożywczego i ogromny wolumen importu produktów spożywczych przetworzonych, otwiera duże możliwości dla polskich producentów i eksporterów. Brak jest rozwiniętego lokalnego rynku przetwórczego. Małe i średnie przedsiębiorstwa nie posiadają odpowiednich linii produkcyjnych dających im szansę na konkurencyjność cenową z produktami importowanymi. Dostęp do finansowania jest bardzo ograniczony, co utrudnia rozwój istniejących przedsiębiorstw. Senegal posiada wszystkie atuty by stać się liczącym producentem artykułów spożywczych nie tylko na potrzeby własne, ale i na rynki krajów ościennych.

Wybrane dane statystyczne:

- Powierzchnia upraw 9.568.000 ha
- 55% ludności to ludność zamieszkująca tereny rolnicze
- PKB Senegalu pochodzące z produkcji rolniczej waha się na poziomie 14% w porównaniu do wpływu 7% z przetwórstwa
- Całkowita produkcja ogrodnicza na okres 2016/2017 szacowana jest na 1 520 191 ton, co oznacza 30% wzrost w stosunku do okresu 2015-2017 i wzrost w stosunku do 5 poprzednich lat.
- Wielkość eksportu warzyw i owoców szacuje się obecnie (2018) na 102.000 ton w porównaniu do okresu 2016/2017 gdzie całkowita wartość zamknęła się w 91 106 ton (12% wzrostu w porównaniu z rokiem ubiegłym)

II. Charakterystyka Sektora

2.1 Informacje Ogólne

Sektor rolno-spożywczy grupuje wszystkie gałęzie przemysłu przetwórstwa surowców pochodzenia roślinnego lub zwierzęcego w produkty przeznaczone do celów spożywczych. Sektor ten obejmuje zarówno firmy, które produkują i sprzedają produkty spożywcze, jak i producentów sprzętu, który jest nie tylko niezbędny podczas różnych procesów produkcyjnych, ale również konieczny do samej produkcji rolniczo-ogrodniczej (mechanizacji rolnictwa). W zależności od przetwarzanych surowców i stosowanych procesów produkcyjnych branża rolno-spożywcza obecna jest w różnych gałęziach przemysłu.

Senegal, podobnie jak inne kraje regionu nie ma w pełni rozwiniętych wszystkich gałęzi sektora. Przemysł lokalny, jest na ogół niedoinwestowany, obecność nielicznych firm z kapitałem zagranicznym lub powstałych w wyniku prywatyzacji sektora publicznego w połowie lat 90-tych produkuje bardzo często na eksport lub wykorzystuje swoją pozycję by monopolizować rynek, importując tańsze produkty. Niemniej rolnictwo to jeden z głównych obok rybołówstwa filarów Senegalskiej gospodarki, dlatego też sektor rolno-spożywczy/przetwórstwa spożywczego stanowi strategiczne wyzwanie dla uprzemysłowienia i rozwoju całego kraju. Na dzień dzisiejszy szacuje się, że w sektorze rolno-spożywczym zatrudnione jest około 60% populacji wytwarzając około 17% of PKB. Wzrost tego sektora jest szczególnie ważny, jako że obejmuje on cały łańcuch wartości: produkcję rolną, przetwórstwo spożywcze, dystrybucję i sprzedaż konsumentom.

Według danych Banku Światowego – potencjał wzrostu wynikający z rozwoju sektora rolno-spożywczego danego kraju wpływający na redukcję ubóstwa, jest cztery razy wyższy niż potencjał wzrostu w innych

sektorach. Analizując senegalski sektor rolno – spożywczy, Bank Światowy wyszczególnił kilka jego mocnych stron:

- Sprzyjające warunki wodno-klimatyczne;
- Dostęp do dobrej jakości ziem uprawnych;
- Tania siła robocza i jej zasoby;
- Możliwość dostaw na rynek europejski w okresach, kiedy inne kraje nie mają takiej zdolności;
- Bliskość do rynków europejskich poprzez lotniczy i morski transport;
- Ustawodawstwo chroniące sektor prywatny;
- Potencjał rozwoju istniejących producentów.

Mimo sprzyjających warunków, konieczne są zmiany i inwestycje w całą branżę. Brak odpowiedniego rynku przetwórczego powoduje ogromne straty w zbiorach i magazynowaniu. Większość produkcji eksportuje się jako nieprzetworzony surowiec, co nie przekłada się na wzrost zatrudnienia. Lokalna społeczność jest zaangażowana w prace sezonowe, ale już nie przy przetwórstwie, które mogło by dawać stały dochód miejscowym rodzinom. Szacuje się, że tylko około 5% rosnących w Senegal w warzyw i owoców zostaje przetworzonych na miejscu większość eksportuje się w swojej pierwotnej postaci. Z braku odpowiedniej infrastruktury przetwórczej Senegal importuje większość przetworzonej żywności, która z powodzeniem mogła by być wytwarzana na miejscu.

Jak na wstępie zaznaczono, przemysł przetwórczy obejmuje kilka różnych gałęzi. Ze względu na specyfikę rynku senegalskiego, gdzie przemysł przetwórstwa spożywczego jest stosunkowo mało rozwinięty warto jest zwrócić szczególną uwagę na kilka wybranych gałęzi.

2.2 Przemysł owocowo-warzywny

Struktury produkcyjne charakteryzują się dominacją sadów, ogrodów przydomowych oraz prywatnych gospodarstw rolnych. Wielkość produkcji, która znacznie wzrosła w ciągu ostatnich 15 lat, szacowana jest

obecnie na ponad 600 000 ton. W latach 2000-2010 eksport warzyw i owoców wzrósł z poniżej 1000 ton do 35 000 ton. W 2017 wyeksportowano ponad 91 106 ton. Senegal produkuje te same warzywa co kraje europejskie klimatu umiarkowanego (takie jak: kapusta, sałata, pomidor, bakłażan, fasola, melon, marchew, rzepa, ziemniaki, cebula itp.). Przesunięcie okresu dojrzewania w stosunku do upraw europejskich sprawia, że produkcja ogrodnicza owoców i warzyw jest jednym z najbardziej obiecujących i dynamicznych komponentów w sektorze agro-alimentacyjnym Senegalu.

Produkcja warzyw i owoców koncentruje się głównie na pasie przybrzeżnym Niayes oraz w dolinie rzeki Senegal. Obszar Niayes (od Dakaru do Saint-Louis), na który przypada ponad 60% zbiorów, dostarcza cebulę, ziemniaki, marchew, zieloną kapustę, pomidory, bakłażan, sałatę, paprykę chili, a dolina rzeki Senegal z jej ogromnym potencjałem dostarcza pomidorów, cebuli i słodkich ziemniaków. Region Kolda w obszarze Pata to obszar produkcji pieprzu. Eksportowane warzywa są generalnie produkowane w osi Dakar-Saint Louis ze względu na łagodny klimat i bliskość infrastruktury lotniczej. Większość produkcji warzyw pochodzi z rodzinnych gospodarstw rolnych, w szczególności z obszarów Niayes.

Produkcja owoców to przede wszystkim owoce cytrusowe i tropikalne typu: mango, banan, ananas, papaja, etc. Owoce produkowane są głównie na rynek lokalny, ale coraz większy udział ma eksport w szczególności, jeśli chodzi o produkcję mango (maj-lipiec). Większość produkcji owoców Senegalu pochodzi z regionu Casamance i regionu Thiès. Regiony Ziguinchor i Kolda charakteryzują się wysoką produkcją bananów (wspólne obszary zrzeszające kilku producentów wokół jednego ujęcia wody). Obszary Thiesu i Dakaru są drugim co do wielkości obszarem produkcji owoców cytrusowych (pomarańczy, mandarynek, cytryn), mango, papai i gujawy - około 10 do 15%, produkcji krajowej.

Zbieranie owoców z roślin dziko rosnących zajmuje również ważne miejsce w handlu i konsumpcji. Zazwyczaj są one zbierane w lasach wschodniej części Senegalu, w Casamance i w dolinie rzeki Senegal (choć niektóre gatunki są obecne na całym terytorium kraju). Do najważniejszych produktów należą: tamaryndowiec (*Tamarindus indica*), nasiona baobabu, weda (*Saba senegalensis*), jujube (*Ziziphus jujuba*), ditakh (*Detarium senegalense*) etc.

Produkty takie jak: mango, słodkie ziemniaki, melony, pomidory, banany i imbir należą do najczęściej uprawianych w Senegal. Mimo tego, na dzień dzisiejszy brakuje ciągle kompleksowych rozwiązań pozwalających wykorzystać ten potencjał. Szacuje się na przykład, że jedynie 50% produkcji mango trafia do konsumentów. Drugie 50% marnuje się poprzez brak odpowiednich technologii przetwórstwa. Co ciekawe Senegal jest zmuszony co roku do importu około 200 ton pulpy mango pokrywając tym około 45% krajowego zapotrzebowania. Podobnie jest z pomidorami, gdzie około 20% produkcji ulega zniszczeniu, trzecia część trafia do produkcji koncentratu a reszta (około 2.000 – 3.000 ton) jest suszona. Żeby pokryć krajowe zapotrzebowanie konieczny jest import około 1000 ton koncentratu (około 35% potrzeb rynku). Na podstawie tych dwóch przykładów zauważyć można istniejący potencjał i skale możliwości rozwojowych.

2.3 Przemysł przetwórstwa mlecznego

Senegal ma dynamiczny, ale niezbyt efektywnie działający przemysł mleczarski, który wykorzystuje w przewadze surowiec pochodzący głównie z importu. Jedyną jednostką przemysłową przetwarzającą surowiec pochodzenia 100% lokalnego jest Laiterie du Berger stworzona przez młodego senegalskiego weterynarza przy wsparciu międzynarodowego koncernu Danone. Mleczarnia ta produkuje sfermentowane mleko z lokalnego mleka zebranego w promieniu 50 km. Druga mleczarnia „Farma Wayembam”, położona w Niayes, na przedmieściach Dakaru, wykorzystuje również lokalne mleko do produkcji niektórych wyrobów jednak całkowita produkcja nie opiera się wyłącznie na zasobach lokalnych. Zakład ten przetwarza 6 000 litrów mleka dziennie i dystrybuuje je za pośrednictwem sieci 300 kiosków zlokalizowanych w regionie Dakaru. Oprócz tych dwóch nowoczesnych jednostek przemysłowych, istnieją w całym kraju mniej lub bardziej funkcjonalne mini-mleczarnie, ze względu na ich małą wydajność, przetwarzające ograniczoną ilość lokalnego mleka. W ostatnich latach firma KIRENE zajmująca się produkcją rolno-spożywczą eksperymentuje z wykorzystaniem lokalnego mleka przy produkcji mleka Candia Grand.

Senegalski przemysł mleczarski wykorzystuje bardzo mało lokalnego surowca. Do produkcji różnych jogurtów i innych wyrobów mleczarskich wykorzystywane jest głównie importowane mleko w proszku, którego część jest również przepakowywana i sprzedawana na rynku lokalnym. Należy też zauważyć, że często do produkcji jogurtów używa się mleka roślinnego (też importowanego przez firmy LACTALIS i FONTERA), które jest tańsze o około 30% od tradycyjnego. Sektor mleka w proszku jest dosyć niestabilny ze względu na duży światowy popyt i wachania cen. Alternatywą dla mleka w proszku jest mleko pasteryzowane, którego rynek zdominowany jest przez dwie marki; Bridel (49% rynku) i Candia (25% rynku).

2.4 Produkcja makaronu

Istnieje duży potencjał w rozwoju produkcji makaronu, głównie z powodu wzrostu zainteresowania makaronem jako alternatywą dla ryżu. W ciągu ostatnich trzech lat odnotowana została zmiana upodobań konsumenta senegalskiego, co spowodowało ogromny popyt, a w rezultacie wzrost sprzedaży. Aktualnie 90% podaży rozchodzi się na rynku senegalskim a pozostałe 10% eksportuje się do Mali (szacowany zysk netto to 25%). Na rynku obecnych jest dwóch graczy produkujących podobne produkty. Produkują oni głównie z półproduktów pochodzących z importu od dostawców: Bellvue (Francja) i Gallo (Hiszpania). Według oceny istniejących producentów rynek ma ogromny potencjał, szczególnie biorąc pod uwagę eksport do krajów ościennych.

2.5 Przemysł przetwórstwa produktów mięsnych

W 2015 roku produkcja mięsa wyniosła 214 000 ton ze znaczną przewagą mięsa wołowego i drobiu. Produkcja krajowa nie pokrywa zapotrzebowania na mięso. Import głównie zamrożonego mięsa bawolego z Indii i żywych kóz z Mali. Uboju i wstępnej obróbki dokonuje się w złych warunkach higienicznych i za pomocą przestarzałych urządzeń. Modernizacja rzeźni jest pilną koniecznością w kontekście zaangażowania państwa w zapewnianie bezpieczeństwa żywności dla konsumentów. Strategiczne podejście, modernizacja urządzeń i ujednoczenie standardów mogła

by zwiększyć liczbę miejsc pracy tworzonych przez przemysł i doprowadzić do spadku cen mięsa, które obecnie są wyjątkowo wysokie. Sektor mięsny mógłby potencjalnie przyczynić się do utworzenia wielu miejsc pracy i ograniczenia ubóstwa w szczególności na obszarach wiejskich. Jego słabością jest brak nadzoru jakości, co mocno spowalnia rozwój sektora. Niektóre restauracje dla VIP-ów, hotele i bardziej ekskluzywne sklepy, importują mięso z powodu braku certyfikacji jakościowej mięsa senegalskiego.

Przy tej okazji warto zwrócić również uwagę na przemysł drobiowy, który kwitnie od czasu wstrzymania importu spowodowanego ryzykiem ptasiej grypy. Sektor na dzień dzisiejszy produkuje 30 milionów brojlerów. To o 24 miliony więcej niż w 2005 roku. Ministerstwo ogłosiło, że wzrost sprzedaży kurczaka wyniósł 330% pomiędzy 2006 a 2016 rokiem. Ten boom w przemyśle drobiarskim znajduje również odzwierciedlenie w stworzeniu od 20 000 do 30 000 bezpośrednich i pośrednich miejsc pracy. Większość związanych jest z przemysłową hodowlą drobiu. W latach 2000-2013 obroty tego sektora wzrosły z 72,2 mld XOF do 201 mld XOF, co stanowi wzrost o 179%. Poza przemysłową hodowlą drobiu, tradycyjna hodowla stanowi 31% obrotów sektora. W latach 2005-2013 wzrosła ona o 42%, z 19 839 ton do 28 284 ton. Mimo tak dużej liczby, branża ma wciąż ogromny potencjał. Wynika to częściowo z faktu, że im niższa jest cena tym większy popyt. Spożycie kurczaka jest bardzo w Senegalu popularne i stanowi łatwo dostępne źródło białka zwierzęcego.

2.6 Przemysł rybny

Senegal ma 700 km linii brzegowej i 27 600 km² szelfu kontynentalnego. Położenie geograficzne sprzyja więc rybołówstwu. Sektor rybołówstwa zajmuje ważne miejsce w gospodarce narodowej: stanowi 1,8 % produktu krajowego brutto jakkolwiek wliczając całą produkcję sięga 3,2% PKB. Drobne rybołówstwo pochodzące z połowów pirogami dostarcza 83% całego rocznego połowu zapewniając prace dla około 400 000 osób. W całym sektorze zatrudnianych jest 600.000 osób (FAO). W 2014 r. połowy w sektorze rybołówstwa przybrzeżnego wyniosły 426 106 ton, a ich szacunkowa wartość handlowa wyniosła 136 mld franków CFA, wobec 441 254 ton i szacunkową wartość 144 mld franków CFA w 2013 r.,

co stanowi spadek o 3,4% w objętości i 5,5% w wartości. Spadek ten wynika z 6,2-procentowego spadku połowów rzemieślniczych (373 652 ton w porównaniu z 398,214 tonami w 2013 r.). Z drugiej strony rybołówstwo przemysłowe wzrosło o 21,9%.

Źródło: Agence Nationale de La Statistique et de la Demographie www.ansd.sn/ressources/publications/12-SES-2014_Peche-maritime.pdf

Władze starają się obecnie o zrównoważone zarządzanie zasobami, nakładając okresy zakazu połowów, aby zapewnić odpoczynek biologiczny zasobów ryb, zamrożenie rejestracji nowych pirog, anulowanie licencji połowowych dla gatunków pelagicznych przyznanych zagranicznym jednostkom połowowym oraz skuteczniejsza walka z nielegalnymi połowami.

W listopadzie 2014 r. podpisano nowe umowy między Senegalem a UE na okres 5 lat. Przewidują one, że statki europejskie będą mogły połowiąć 14 000 ton tuńczyka i 2000 ton morszczuka rocznie na wodach terytorialnych Senegalu w zamian za zapłatę praw dostępu i sektorowe wsparcie finansowe. Porozumienia te wywołały protesty lokalnych urzędników ds. rybołówstwa i organizacji ochrony środowiska. Kilka dużych senegalskich zakładów przetwórstwa rybnego zaprzestało działalności ze względu na małą flotę o niskiej wydajności, wysokie koszty produkcji, nadmierną eksploatację i wyczerpywanie się ryb o wysokiej wartości oraz brak inwestycji. Kryzys ten został zgłoszony jako jedna z przyczyn nielegalnej emigracji ze społeczności rybackich z Senegalu do Europy w ostatnich latach.

Potencjał sprzedaży jednostek połowu ryb lub kwestia zaangażowania się w przetwórstwo rybne, mogłaby być dla Polski interesująca pod względem FDI czy eksportu.

2.7 Przemysł przetwórstwa produktów zbożowych

Zapotrzebowanie rynku senegalskiego na zboże to około 1300 ton / dziennie. Zapotrzebowanie dotyczy głównie piekarni: 90%, przemysłu cukierniczego 5% herbatniki, 5% gospodarstwa domowe. Podstawowym produktem jest pszenica w całości importowana głównie z Francji (90%), Ameryki Północnej (9%), Argentyny oraz Rosji (1%). Na cenę mąki w 85%

składa się cena pszenicy. W Senegalu z importowanej pszenicy produkuje się mąkę do pieczenia – mąkę biszkoptową i mąkę do produkcji makaronów. Skoro całe zapotrzebowanie na pszenicę pokrywane jest przez eksport, może jest to sygnał dla polskich producentów na zainteresowanie się tym rynkiem.

Senegal posiada 6 głównych młynów: GMDS (Grands Moulins du Sénégal), Moulin de Sentenac, FKS, NMA, SEDIMA i OLAM, o łącznej wydajność 2 800 ton / dziennie, czyli więcej niż zapotrzebowanie kraju. Eksportuje się mało głównie do Mauretanii i Gwinei Konakry, gdyż kraje ościenne mają własne młyny. Mali posiada dwa młyny, Gambia buduje swój młyn. Ponadto problemy infrastruktury drogowej nie sprzyjają eksportowi, co stanowi szerszy problem logistyki sub-regionalnej.

Przy imporcie pszenicy stosuje się: 5% cło, 1% Redevance Statistique, 1% Prélèvement Communautaire de Solidarité oraz 18% VAT. Polityka ochrony lokalnego przemysłu mącznego, nakłada na przywóz gotowego produktu, czyli mąki opodatkowanie cłem w wysokości 35%. Do 2013 r. znaczna sprzedaż była realizowana przez hurtownie dla docelowych klientów końcowych. Dzisiaj GMDS przyjmuje strategię sprzedaży bezpośredniej do piekarzy. Korzystając z 19 lokalizacji w dużych miastach w Senegalu, GMDS posiada w każdej lokalizacji, menedżera odpowiedzialnego za dystrybucję.

2.8 Przedsiębiorstwa i rynek pracy

Szacuje się, że w Senegalu istnieje około 1500 firm, które zajmują się przetwarzaniem żywności, ale tylko około 600 z pośród nich jest formalnie zarejestrowanych, pozostałe, czyli prawie 2/3 działa nieformalnie. Znaczna większość tych przedsiębiorstw zatrudnia mniej niż 15 pracowników a produkcja odbywa się w domach prywatnych przy użyciu domowego sprzętu kuchennego, w rezultacie produkt końcowy nie spełnia żadnych norm i standardów wymaganych do obrotu komercyjnego. Warto wspomnieć że znaczna część tej nieformalnej produkcji związana jest z działalnością różnych zrzeszeń gospodyń wiejskich i producentów, oraz częściowo organizacji pozarządowych, które spełniając swoją mi-

sje mobilizują środki w celu poprawy sytuacji ekonomicznej lokalnych społeczności.

Firmom, które istnieją na rynku a są już formalnie zarejestrowane, brak jest technicznego wsparcia jak również odpowiedniego i działającego wyposażenia. Małe i średnie przedsiębiorstwa zmagają się ciągle z problemami higieny, której brak powoduje, że produkt ma zdecydowanie mniejszą wartość w stosunku do importowanych produktów. Brak tych standardów utrudnienia też eksport na rynki na przykład europejskie.

Zatrudnienie w sektorze związanym z przetwórstwem spożywczym znalazło bezpośrednio około 750 000 pracowników a pośrednio około 3,2 miliona osób. Dodatkowo warto zwrócić uwagę, że w około 80% przypadków pracują kobiety. Wzrost w tym sektorze miał by niewątpliwie pozytywny wpływ na poziom życia w wielu gospodarstwach domowych. W wielu przypadkach możliwość rozwoju małych przedsiębiorstw związana jest z brakiem łatwego dostępu do kredytów i możliwości rozwojowych analogicznie do przypadku braku dostępnych na rynku rozwiązań i technologii do pakowania soków powoduje konieczność ich importowania.

Gdziekolwiek (głównie w większych supermarketach i bardziej luksusowych butikach w centrach dużych miast) znaleźć można produkty od małych i średnich wytwórców lokalnych. Zaliczyć do nich można: masło orzechowe, soki, cukierki z baobabu, proszek z baobabu, oleje wyciskane z lokalnych nasion (moringa, baobab), sery (głównie kozie), dżemy i sosy. Produkty te są stosunkowo drogie w stosunku do lokalnych zarobków i przez to kupowane są głównie przez turystów lub zamożniejszą część społeczeństwa. Głównym powodem tej wysokiej ceny jest fakt, że większość tych produktów wytwarzana i pakowana jest ręcznie. Istnieje też cały rynek produktów rozprowadzanych lokalnie, które są poza kontrolą formalnego obiegu. Do nich należą mrożony sok z owoców baobabu, bisap (hibiskus), pikantne sosy itd.

Większość małych przedsiębiorstw powstała na przełomie kilkunastu ostatnich lat. Głównym stymulatorem ich powstania były różne formy pomocy, stowarzyszenia i praca organizacji pozarządowych. Struktura ich jest bardziej zorganizowana, przestrzegane są zasady higieny a informacje na etykietach są czytelne i adekwatne do produktu. W ten sposób

część firm stara się wypracować rozpoznawalną markę w celu lokalnej promocji i poszukiwania zewnętrznych rynków zbytu.

Jednym z przykładów takich firm jest Takku Liggeey w obszarze Mboro. W przeciwieństwie do tuzina innych małych przedsiębiorców w okolicy, firma ma profesjonalne urządzenia i pracuje w niej zespół 5 kobiet. Produkowane są tam syropy (tamarind, hibiskus, imbir), dżemy (papaya i mango), marmolada (słodki ziemniak i ditakh) koncentraty (pomidory i papryka), soki (tamarind, hibiskus, imbir i bouye) i warzywa peklowane. Surowce są kupowane na rynku Mboro, Thiaroye i Sandica w Pikine (Dakar). Stosowane opakowania to szklane słoiki oraz plastikowe butelki i torby. Zasady higieny są dość dobrze kontrolowane. Drugą przykładową firmą Free Work Service (marka Kumba) w Dakarze to jednoosobowa firma zajmująca się przetwarzaniem produktów rolnych, w tym zbóż i owoców, która zatrudnia ponad 30 stałych i pracujących na co dzień osób. Jej zdolność produkcyjna to 18 000 litrów na miesiąc i 3000 do 4000 saszetek po 25 cl naturalnych soków. Hibiskus został zakupiony w ramach kontraktu z lokalnymi dostawcami, a imbir z Mali. Inne owoce są kupowane u ulicznych sprzedawców. Różne operacje są wykonywane ręcznie, z wyjątkiem procesu pakowania (firma posiada linię pakującą o wydajności 1 200 saszetek / h). Dystrybucja jest świadczona głównie przez sklep w centrum Dakaru, gdzie są również sprzedawane produkty innych producentów (grup).

Trudności, o których wspominają producenci, to ograniczony potencjał krajowego rynku z mnóstwem przetwórców w okolicy i brakiem rynków zbytu, trudności z zakupem opakowań i finansowaniem działalności.

Obok małych przedsiębiorstw istnieje rynek nieformalny, który zdominowany jest głównie przez kobiety, zajmujących się produkcją różnych napojów, produkowanych w domu i sprzedawanych głównie na przystankach lub w innych miejscach publicznych. Działalność ta jest podejmowana przez osoby o niskich dochodach i ma na celu uzupełnienie domowego budżetu lub jest jedynym sposobem na osiągnięcie niezależności finansowej.

2.9 Dystrybutorzy i sprzedawcy

W Senegalu produkty przetwórstwa spożywczego rozprowadzane są przez około 12000 punktów sprzedaży położonych na terenie całego kraju. W skład tych punktów wchodzi duże supermarkety, tradycyjne sklepy oraz ogromna ilość małych butików i kiosków. Te ostatnie stanowią około 80% całkowitej sieci sprzedaży na terenie kraju. Produkty dostępne we wszystkich punktach sprzedaży, pochodzą głównie z importu. Do lokalnych produktów zaliczyć można warzywa i owoce dostarczone przez okolicznego producenta, pieczywo oraz napoje chłodzące – głównie wyprodukowane przez znaną światową markę, która ma również swoją produkcję w Senegalu.

Eksporтеры skoncentrowani są na eksporcie nieprzetworzonej produkcji z powodu bardzo niskiego dostępu do produktów przetworzonych odpowiedniej jakości. Eksport odbywa się głównie na rynki europejskie, gdzie popyt w ciągu ostatnich 10 lat wzrósł wielokrotnie.

2.10 Finansowanie

Firmy z sektora MŚP nie mają w większości przypadków dostępu do środków przewidzianych na rozwój – to jeden z głównych powodów, dla którego pomimo tylu sprzyjających warunków, rozwój tego sektora jest ciągle bardzo powolny. Nieliczne mikrofinansowanie proponowane przez Agriculture Credit jest dostępne, ale głównie dla rolników. Istnieją też inne instytucje takie jak FEPRODES, która skupia się głównie na obszarze St Louis i udziela kredytów w wysokości od 200 do 2000 USD przeznaczonych dla producentów i kooperatyw. W 2016 Caisse nationale de crédit agricole du Sénégal (CNCAS) wraz z Agence Francaise de Developement (AFD) uruchomiło program pomocy w postaci kredytów dla rolnictwa w wysokości 15.000.000 euro. Kredyty przeznaczone są na modernizację rolnictwa, zakup maszyn (niezbędnych do produkcji rolnej) pomp nawadniających, rozbudowy systemu irygacji i poprawy warunków magazynowania. Obecnie niektóre banki komercyjne zaczynają rozważać utworzenie linii kredytowych z przeznaczeniem dla małych i średnich przedsiębiorstw dedykowanych sektorowi rolno-spożywczemu – jest to jednak ciągle dopiero w początkowej fazie.

2.11 Wsparcie ze strony państwa

Strategie takie jak Accelerated Growth Strategy stymulujące rozwój głównie skoncentrowane są na pomocy dla sektora prywatnego. Rząd Senegalu wprowadził program mający na celu rozwój rynku rolno-spożywczego (PDMAS) ten program działa na poziomie całego kraju dla wsparcia publiczno-prywatnych projektów mających na celu dywersyfikację i poprawę konkurencyjności przetworzonych produktów produkcji rolno – spożywczej, jednocześnie program wspiera producentów w kwestii zrównoważonego rozwoju i zorientowanej na zysk dystrybucji produktów na skalę lokalną, krajową i międzynarodową. Rząd Senegalu wspiera również lokalnych producentów poprzez organizowanie szkoleń w dziedzinie agrobiznesu wykorzystując sieć ośrodków doradztwa rolniczego „Agence Nationale de Conseil Agricole et Rural” (ANCAR), jak również poprzez działalność instytutu (Instytut Technologii Żywności) zajmującego się badaniami.

2.12 Wyposażenie sektora rolniczego

Starzenie się parku maszynowego i urządzeń rolniczych ocenione zostało jako główna przeszkoda dla rozwoju rynku produkcji rolniczej. Część wyposażenia znajdującego się na stanie wielu gospodarstw rolnych, została przydzielona w ramach francuskiego programu „Programme Agricole (PA)” prowadzonego między 1958 a 1980. Fakt starzejącego się parku maszynowego został wzięty pod uwagę przez rząd senegalski w ramach obecnej polityki rozwoju, która już w 2012 roku wyznaczyła system zaopatrzenia rolnictwa senegalskiego w maszyny w celu modernizacji tego sektora. Zarządzanie projektem leży w gestii Ministerstwa Rolnictwa i wyposażenia wsi (MAER) a ściślej dyrekcji Modernizacji Wyposażenia Wsi (DMER). W szczególności dotyczy to programu PRA-CAS, finansowanego przez rząd Senegalu w wysokości 5 mld XOF rocznie dofinansowanego przez Rząd Brazylii i w wysokości 42 mld XOF.

III. Eksport/Import

Analizując rynek rolno-spożywczy warto zwrócić uwagę na kilka danych związanych z eksportem i importem produktów spożywczych. Observatory of Economic Complexity podaje rokrocznie dane obrazujące ilość importowanych i eksportowanych towarów wskazując kraje docelowe i głównych eksporterów.

I tak w 2016 roku Senegal wyeksportował towary produkcji rolnej za około 297 milionów USD. Pośród głównych produktów eksportowych były: orzeszki ziemne 29%, orzechy kokosowe, orzechy brazylijskie i orzechy nerkowca 14%, pomidory 8,2%, ryż 6,9%, warzywa 8,1%, owoce tropikalne 5,9%, melony 5,3%, cebula 3,4%. Eksport ryb osiągnął wartość w 2016 roku 488mln USD z czego:

- nieprzetworzone mrożone ryby stanowiły 55% całego eksportu (głównie do WKS 30%, Mali 6,2%, Korei Południowej 21%, Hiszpanii 7,9%);
- owoce morza 15% całego eksportu (głównie do Włoch 45%, Hiszpanii 16%, Hong Kongu 3,3%, Japonii 6,4%);
- niefiletowane świeże ryby (głównie do Francji 19%, Grecji 14%, Hiszpanii 13%, Włoch 12%, Portugalii 12%, Izraela 7,7%).

Import do Senegalu osiągnął 714 mln USD i składał się głównie z ryżu 44%, zbóż 21%, cebuli 8,5%, kukurydzy 5,5%, ziemniaków 4%, herbaty 3,2%, jabłek i gruszek 1,6%,

Import produktów spożywczych do Senegalu w 2016 roku: 446 mln USD i dotyczył przetworzonych produktów spożywczych.

Przy okazji analizy importowo-eksportowej warto jest też zwrócić uwagę, że wszystkie maszyny do przetwórstwa spożywczego pochodzą z importu.

Wartość ogółu importu urządzeń do przetwórstwa spożywczego na 2016 rok to: 27,4 mln USD. W 2016 Senegal importował głównie z Niemiec: 37%, Włoch 19%, Francji 11%, Holandii 8 %, Szwajcarii 3,2%, Indii 10%, Turcji 3,1%, Chin 1,9%. W porównaniu w 2015 import wyniósł 13,1 mln USD, kraje z których importowano to Włochy 26%, Niemcy 13%, Francja 12%, Indie 13%, Korea Południowa 9,6%, Australia 6.5%

Senegal eksportuje około 10 rodzajów warzyw i owoców, z których najważniejszymi pod względem wartości są fasolka szparagowa (10,4%), pomidory czereśniowe (12,5%), melony (16,9%), mango (18,5%) i słodka kukurydza (11,9%). W 2014 r. kontrolowany wywóz warzyw wykazywał tendencję wzrostową w stosunku do 2013 r. Rzeczywiście, pomidory czereśniowe (7,1%, w porównaniu do 0,7% w 2013 r.), melony (29,5%, w porównaniu 8,1% w 2013 r.), kukurydza (18,5%, w porównaniu do 4,2% w 2013 r.).

IV. Inwestycje Zagraniczne

Senegal jest zdominowany głównie przez francuskie grupy inwestycyjne, które najczęściej mają znaczące lub nawet dominujące udziały w rynku: Compagnie Fruitière, Grupa Castel (napoje i olej stołowy), Casino, Gras Savoye.

Wśród innych głównych inwestorów zagranicznych: Szwajcaria głównie grupa Nestlé i grupa Mimran (właściciel rafinerii cukru Compagnie sucrière sénégalaise (CSS) i młynów zbożowych), USA (Coca Cola) i Indie (ICS i Senbus Industries). Hiszpania tradycyjnie inwestuje w przygotowanie i wstępną obróbkę produktów rybołówstwa. Niemcy, Malezja i Maroko również są dynamicznymi nowymi uczestnikami rynku. Stosunkowo niewielki poziom chińskich bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Senegalu wynika z niskiego potencjału kraju w zakresie surowców lub dostępnych gruntów rolnych, ale także dlatego, że stosunki dyplomatyczne między Senegalem i Chinami zostały przerwane ze względu na uznanie Tajwanu przynajmniej między 1996 a 2005 rokiem. Po 2005 relacje ekonomiczne uległy polepszeniu.

V. Perspektywy Sektora

Rozwój podsektora produkcji warzyw i owoców to dla Senegalu realna szansa, aby znaleźć miejsce dla zglobalizowanych rynków na wzór takich krajów jak Maroko, Egipt, Kenia czy Wybrzeże Kości Słoniowej, które stały się prawdziwymi międzynarodowymi dostawcami owoców i warzyw. Europa jest nadal najbardziej obiecującym rynkiem dla Senegalu. Ameryka Północna jest drugim co do wielkości rynkiem, ale bariery fitosanitarne i koszty frachtu są czynnikami ograniczającymi dostęp. Według analiz WESTGRO Senegal posiada duży potencjał rozwojowy ze wskazaniem na poniższe kierunki:

- wzrost konsumpcji cukru a co się z tym wiąże rozwój branży fast food-ów i sektora restauracyjnego;
- rozwój technologii łańcucha dostaw żywności, szczególnie w zakresie bezpieczeństwa żywności;
- uprawa i eksport kwiatów ciętych i suszonych;
- zwiększenie krajowej produkcji koncentratów soków owocowych;
- rozszerzenie produkcji produktów ekologicznych na rynki krajowe i eksportowe;
- rozwój technologii pakowania, zamrażania i konserwowania produktów eksportowych;
- produkcja mięsa królików;
- rozwój rynku chłodniczego;
- duży potencjał w rozwoju łańcuchu wartości dodanej sektora rolno-spożywczego;

- prognozuje się, że spożycie żywności na jednego mieszkańca będzie rosło dynamicznie otwierając możliwości ekspansji dla istniejących firm;
- wiele segmentów żywności pozostaje słabo rozwiniętych i można odnieść korzyści z dalszych inwestycji;
- wiele podsektorów branżowych, takich jak sektor napojów energetycznych, herbaty i kawy, jest daleka od nasycenia rynku;
- rosnąca świadomość zdrowotna zwiększa popyt na niskokaloryczne napoje bezalkoholowe;
- ze względu na straty produkcyjne sektor produkcji dżemów ma ogromny potencjał rozwoju.

VI. Uwarunkowania Formalno-Prawne

Dekret nr 99-259 z dnia 24 marca 1999 r. w sprawie kontroli jakości produktów ogrodniczych. Celem kontroli jakości produktów ogrodniczych jest zapewnienie, że produkty spełniają wymogi na rynek wewnętrzny, oraz w zakresie importu i eksportu jeśli chodzi o bezpieczeństwo żywnościowe;

Dekret nr 2010-613 z dnia 27 maja 2010 r. przyznał rangę użyteczności publicznej Senegalskiej Fundacji Owoców i Warzyw (Fondation Origine Sénégal Fruits et Légumes). Celem fundacji jest wspieranie rozwoju i konkurencyjności sektorów eksportu artykułów ogrodniczych w Senegal. Uwzględnione sektory obejmują wszystkie produkty pochodzące z owoców, warzyw i kwiatów wprowadzane do obrotu jako świeże, mrożone, suszone lub przetwarzane na soki, miążgę, ekstrakty, paliwo lub konserwy itd.

Sektor ogrodnictwa zachowuje ważne miejsce w nowej strategii, znanej pod nazwą Plan Sénégal Émergent (PSE), która stanowi punkt odniesienia dla polityki gospodarczej i społecznej w perspektywie średnio i długoterminowej. Aby zwiększyć produkcję ogrodnictwa, Senegal zainwestował 40 miliardów franków XOF dzięki wsparciu Banku Światowego na projekt rozwoju i finansowania agrobiznesu. Rząd koncentruje się na produkcji cebuli i pomidorów przemysłowych na rynek krajowy, ale także, co najważniejsze, na eksportowanych produktach ogrodnictwa, poprzez wdrożoną Strategię Rozwoju Eksportu i Promocji (STRADEX) wdrożoną przez Senegalską Agencję Promocji Eksportu oraz Senegalską Fundację Owoców i Warzyw.

Procedury Importowe

Importowane towary muszą przejść procedury zatwierdzania zgodnie z przepisami. Kiedy wartość FOB przywożonych towarów przekracza 1 milion XOF, muszą one podlegać wcześniejszej deklaracji importowej (PWI). Zezwolenie na przywóz należy złożyć przed wysyłką, a okres uzyskania zezwolenia wynosi od 2 do 3 dni. W przypadku przesyłek z CIF większym niż 3 miliony XOF wymagany jest pozwolenie na przywóz.

Wszyscy importerzy muszą zwrócić się do dostawcy o certyfikat wymiany dla przekazów pieniężnych. Dowód zezwolenia na import i wymianę waluty jest stosowany przez bank, w którym znajduje się importer. Inspekcja towarów przywożonych i wywożonych oraz kwarantanna w Senegalu są ustanawiane na podstawie konwencji kwarantanny Afryki Subsaharyjskiej. Towary o wartości FOB większej lub równej 3 milionom XOF muszą zostać sprawdzone przed załadunkiem. Częściowa dostawa tych towarów powinna również zostać poddana inspekcji pod warunkiem, że ich wartość jest większa lub równa tej wartości globalnej. Podobnie towary przewożone w trwałych pojemnikach (FCL) muszą być kontrolowane niezależnie od ich wartości. Jeżeli inspekcja i kwarantanna nie zostaną przeprowadzone zgodnie z planem, importer zostanie ukarany grzywną w wysokości 20% ceny CIF przed zgłoszeniem celnym.

Agencja inspekcji i kwarantanny jest niezależną agencją zewnętrzną o nazwie COTECNA. Importowana żywność musi być przedmiotem deklaracji w sprawie przywozu żywności (DIPA). Wszystkie importowane produkty roślinne wymagają świadectwa kontroli i kwarantanny kraju wywozu. Produkty zwierzęce wymagają świadectwa zdrowia wydanego przez organ kraju wywozu. Inne produkty żywnościowe wymagają certyfikatów jakości wydanych przez agencje rządowe w kraju pochodzenia oraz certyfikatów kontroli jakości wydanych przez organy zdrowia Senegalu.

Raport musi być sporządzony w języku francuskim i dostarczony po każdej kontroli, która poświadcza jej wynik. Oryginalne sprawozdanie zostanie dostarczone importerowi i będzie jednym z wymaganych dokumentów, aby deklaracja była do otrzymania przez organy celne. Format raportu to świadectwo kontroli (AV) lub zawiadomienie o odmowie kontroli (ARA), w przeciwnym razie zgłoszenie celne nie będzie przyję-

te. Zagraniczne faktury za import, których zapłata jest dokonywana za pomocą akredytywy (L / C), są opracowywane przez biura COTECNA w kraju wywozu.

Zapłata cel i podatków odbywa się za pośrednictwem elektronicznego systemu płatności (CORUS), który składa się z dwóch modułów: modułu naliczania opłat i modułu płatności, o nazwie PAYBOX, które zapewniają wymianę między bankami. To rozwiązanie bardzo pomaga podmiotom handlu międzynarodowego w obliczaniu należności celnych przywozowych w Senegalu.

Wymagane dokumenty zawierają pozwolenie przywozu, którego koszt wynosi 6000 XOF (około 10 Euro). Taryfy na towary importowane są podzielone na cztery kategorie w oparciu o cenę CIF, a stawki podatkowe wynoszą odpowiednio 0%, 5%, 10% i 20%. Biorąc pod uwagę opłatę skarbową (1%), VAT (18%), opłatę wspólnotową (1%) i inne elementy podatkowe, stawka podatkowa odpowiadająca czterem kategoriom gotowe produkty to 0%; 26,98%; 32,88%; 44,68%.

Pierwsza kategoria produktów, przy których stosuje się zerowe stawki celne, obejmuje głównie leki, sprzęt medyczny, produkty naukowe i kulturalne, komputery i sprzęt do przetwarzania danych. Druga kategoria towarów ze stawką 5% to głównie produkty spożywcze, surowce, dobra inwestycyjne, ropa naftowa i sprzęt do przetwórstwa żywności. Trzecia kategoria taryf o wartości 10% dotyczy głównie półproduktów typu zboża, olej napędowy itp. Czwarta kategoria taryf wynoszących 20% dotyczy między innymi towarów konsumpcyjnych, dóbr inwestycyjnych, komputerów osobistych i sprzętu do przetwarzania danych na potrzeby jednostkowe.

W celu ochrony produkcji i przetwarzania lokalnych produktów rolnych, nałożono specjalne cła przywozowe na cukier, mleko, soki owocowe, mąkę i pomidory w puszkach, a stawka podatku wynosi 10%. Senegal nakłada pewne „tymczasowe” dopłaty na import cebuli, papierosów, ziemniaków, bananów, proso i soi w wysokości od 10% do 20%. Na import wołowiny, baraniny i drobiu nałożone jest dodatkowo 100 XOF za kilogram, a na wieprzowinę 50 XOF za kilogram. Taryfę w wysokości 1% nakłada się na towary takie jak importowane tkaniny.

Dodatkowym podatkiem konsumpcyjnym objęte są niektóre wyroby takie jak: e-papierosy (stawka podatkowa w wysokości 40%), papierosy i wino (stawka 45%), napoje bezalkoholowe (stawka 2,75%), perfumy i kosmetyki (10%), kawa i herbata (3,8%), kakao (30%), rafinowane oleje jadalne (15%), masło i produkty mleczarskie (stawka 12%).

VII. Główne Instytucje i Organizacje Branżowe

Instytucje

Ministerstwo Rolnictwa, Biopaliw i Bezpieczeństwa Żywności, które obejmuje:

- Dyрекcję ds. Rolnictwa w zakresie wdrażania przepisów dotyczących żywności i rozwoju rolno-przemysłowego;
- Dyrekcja Ogrodnictwa;
- Dyrekcja ds. Spisu Rolnego;
- Departament Ochrony Roślin odpowiedzialny za rządowe programy zwalczania szkodników, w tym regulacje, zarządzanie normami i różne interwencje w terenie.

Ministerstwo ds. Hodowli Zwierząt z kilkoma służbami koordynującymi wsparcie rządowe dla podsektorów zwierząt gospodarskich, mleczarskich i drobiarskich.

Organizacje Branżowe

Agencja Doradztwa Rolnictwa i Wsi Agence Nationale de Conseil Agricole et Rural” (ANCAR) <http://www.ancar.sn/>

Agencja Regulacji Rynku (ARM) ARM jest autonomiczną strukturą administracyjną pod nadzorem technicznym Ministerstwa Handlu. Jej zadaniem jest między innymi monitorowanie funkcjonowania i rozwoju rynków, w tym poprzez ustanowienie odpowiedniego systemu informacyjnego i ostrzegania. System informacji o rynku obejmuje cały kraj poprzez monitorowanie 174 targów odbywających się codziennie i 182 targów cotygodniowych.

Fundacja Origine Sénégal / Fruits & Legumes (FOS / FL) została utworzona w 2010 r. w celu wsparcia rozwoju sektora eksportu artykułów ogrodniczych w Senegalu.

Organizacja zrzeszająca przetwórców owoców i warzyw (TRANSFRULEG). Działalność organizacji skupia się na obronie praw i interesów przetwórców warzyw i owoców. Jest to jedna z najważniejszych organizacji dla firm polskich zainteresowanych nawiązaniem kontaktów z producentami senegalskimi.

Stowarzyszenie Związku Rynków Niayes (AUMN) skupia 16 organizacji (związkowych lub federacyjnych) producentów ze strefy Niayes, od Sangalkam (Dakar) do Rao (Saint Louis). Stowarzyszenie to stało się niezbędne w zarządzaniu sektorem ogrodnictwa na rynku w regionie Niayes i było pionierem w dialogu na temat zarządzania jakością.

Stowarzyszenie plantatorów cebuli Valley (APOV) Grupuje GIE producentów cebuli w Dolinie Senegalu od Dagana do Bakel. Organizacja ta zainwestowała wiele w poszukiwanie rozwiązań problemów uprawy cebuli w dolinie, w szczególności w komercjalizacji i negocjacjach handlowych z UNACOIS. Jego głównym partnerem jest SAED.

Komitet parytetowy producentów bananów (CPPBS) został utworzony przy wsparciu kanadyjskiej organizacji pozarządowej OFADEC., która połączyła dwie istniejące organizacje: FEGAP i APROVAG w celu poprawy organizacji produkcji i handlu bananami.

Komitet ds. uzgodnień w sektorze pomidorów przemysłowych. (Comite National de Concertation de la Filiere Tomate Industrielle du Senegal). Komitet ten powołano w celu zarządzania relacjami między przemysłem i producentami pomidorów. Do zadań komitetu należy: ustalanie cen, rozwiązywanie konfliktów i zarządzanie programami. Składa się z przedstawicieli producentów i SOCAS (producenta koncentratu).

Krajowe Stowarzyszenie Ogrodników Senegalu (ANDH) obejmuje ten sam obszar co AUMN i w związku z tym zdąży się często, że jedna osoba jest jednocześnie członkiem obu organizacji. Ma bardziej polityczny wymiar, z pewną zdolnością do mobilizowania producentów do udziału w demonstracjach.

Organizacja eksporterów owoców i warzyw z Senegalu (ONAPES). Od 2000 r. organizacja zgrupowała główne przedsiębiorstwa rolne Senegalu. Same te przedsiębiorstwa generują ponad 80% podstawy całkowitego wolumenu wywozu z Senegalu.

Senegalski eksport towarów i usług (SEPAS). Utworzony w 1994 r. SE-PAS jest profesjonalną organizacją skupiającą około dwudziestu eksporterów i producentów rolnych.

Senegalska Agencja Promocji Exportu Agence sénégalaise de promotion des exportations <http://www.senegalexport.com/fr>

Agencja Doradztwa Rolnictwa i Wsi Agence Nationale de Conseil Agricole et Rural” (ANCAR) <http://www.ancar.sn/>

Inne

Ambasada RP w Dakarze Senegal, Dakar, Route des Almadies, Les Jardins des Almadies (en face King Fahd Palace), App. 4/A B.P. 14419, Dakar-Peytavin Phone +221 33 859 57 70 Fax +221 33 865 14 87 mail: dakar.amb.sekretariat@msz.gov.pl

Rada Europejskich Inwestorów w Senegalu Conseil des Investisseurs Europeen au Senegal CIES jest stowarzyszeniem prawa senegalskiego, które ma na celu przyczynienie się do promocji europejskich inwestycji w Senegalu <https://www.cies.sn/>

Ministerstwo Gospodarki, Finansów i Planu Rue René Ndiaye x Avenue Carde, 4017 Dakar tel.: +221 33 889 21 00 – mail: infos@minfinances.sn

Agencja ds. Promocji Inwestycji i Dużych Projektów (APIX) 52 – 54 Rue Mohamed V BP 430 CP 18524 Dakar RP Sénégal tel.: (+221) 33 849 05 55 – fax: (+221) 33 823 94 89 mail: contact@apix.sn

Izba handlowa

1 Place de l'Indépendance DAKAR ; Tel: +221 33 889 76 80 ; Fax: +221 33 823 93 63 ; mail: cciad@orange.sn

Ambasada Senegalu w Rzeczpospolitej Polskiej

ul. Biedronki 63, 02-959 Warszawa Tel.: (22) 651 60 36 Fax: (22) 6 51 56 17

I Forum Wsparcia
Polskiego Biznesu za Granicą

www.paih.gov.pl